

Medlemstidning

DBW:s Botaniska Trädgårds Vänner

Nr 1 * 2023

Medlemstidning DBW:s Botaniska Trädgårds Vänförening
Nr 1 2023 Årgång 13
ISSN 2001-1784
Redaktör:
Ann-Britt Magnusson
annmag@telia.com
Ansvarig utgivare:
Wiveka Schwartz
wiveka.schwartz@hotmail.se

Omslagsbild: Vår i trädgården
Foto: Karin Zander
Baksida: Tulpanträd
Foto: Ann-Britt Magnusson
Hemsida: http://vannervisbybotan.se

Texter
Ann-Britt Magnusson
Carina Johansson
Karin Zander
Maria Ahlsten
Sven-Erik Lindström
Wiveka Schwartz
Åke Persson

Bilder
Ann-Britt Magnusson
Carina Johansson
Karin Zander
Åke Persson

Tack till alla!

MEDLEM 2023

Så här fortsätter Du att vara eller bli medlem:
Genom att betala in medlemsavgiften (150:- för enskilda personer och 500:- för organisationer) på **bg 789-0122 fortsätter Du att vara** medlem i Botans Vänförening.

Du som vill bli medlem betalar på samma sätt.

Glöm inte att skriva Ditt **namn och adress** på inbetalningskortet eller som meddelande om Du gör en internetbetalning! Ange helst även **e-post-adress.**
Om vi inte kan identifiera inbetalningen kan Du komma att strykas från medlemslistan.
Om det är en organisation som betalar behövs namnet på **kontaktpersonen också.**

VÄLKOMMEN!

REDAKTÖRENS FUNDERINGAR

Sommaren 2022 - vad hände? Först en lång och kall vår, sedan en het sommar, som tog musten ur både oss själva och våra växter.
Vi reste till Skåne i rapsblomningens tid, en måste-resa varje år! Därefter en sväng till Öland, besök på norr och söder, fina vyer, god mat och såklart ett besök på en plantskola...
Botaniska trädgården då? Läs vad Sven-Erik Lindström skriver om trädgården och vad framtiden har i sitt sköte för den.
Läs också om föreningens sommarresa och se på vackra bilder!
Maria Ahlsten berättar om växter som alla förknippas med Jungfru Maria och Carina Johansson tar fram de träd hon tycker bäst om.
Karin Zander beskriver vad Botan betyder för henne (och kanske även för oss andra?).

Detta är sista numret av medlemstidningen jag gör. Åldern börjar ta ut sin rätt och nya förmågor bör få komma in för att göra en tidning på sitt sätt och med sina förutsättningar!
Tack för alla år med Botaniska Trädgårdens Vänförening och lycka till i framtiden!

Ann-Britt Magnusson
redaktör

INNEHÅLL

Redaktören 3
Ordföranden har ordet 4
Trädgårdsstyrelsens ordförande 5
Kvinnobänken 6
De betydelsefulla träden 10
Sommarresan 12
Botans betydelse för oss 14
Mariablomster 16
Soppkokning 20
Kallelse till årsmöte 22
Ett lärorikt tips 23

Alla våra arrangemang sker i samarbete med Vuxenskolan.

Studieförbundet

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Vi vill först av allt säga att det är väldigt glädjande att DBW:s Botaniska trädgårds vänförening har så många medlemmar! Det är bra för trädgården.
Vi är också nöjda med att det har gått att genomföra våra vanliga evenemang under året utan att hindras av pandemin.

Årsmötet var välbesökt då Lasse Pettersson berättade om Ingvar Nordin, som betytt mycket för trädgården.

Vår sommarutflykt i juli till Helene Adreeff Laurin och Staffan Laurin där vi strosade runt i deras underbara trädgård och spännande hus i Isums i Atlingbo var mycket trevlig och lärorik. Där fanns mycket att titta på, njuta av och vi fick en mycket bra guidning. Dit längtar nog många tillbaka.

En ny bänk har tillkommit i Botan att sitta på intill den gamla brunnen i det nordvästra hörnet. Det är den andra bänken de senaste åren som vänföreningen varit behjälplig med.

Soppkoket under Visbydagen i oktober gick också att genomföra på ett bra sätt med många hjälpande händer och glada soppätare. Den här gången var det Maria Ahlsten som koordinerade arbetet och kryddade upp soppan med mängder av grönsaker av olika slag. Drygt 500 portioner serverades. Det gick åt 520 muggar, men en del tog också om, så det var nog fler portioner än så. Det är verkligen roligt att soppan är så populär.

När det gäller det innevarande året, 2023, planerar vi årsmöte som vanligt i början av våren.
Vi kommer också att ha ett föredrag i Botan när det börjar bli varmare och det går att träffas där för att höra om Mariablomster. Det kommer vi att annonsera om när det är dags.

Sommarresan kommer troligen att gå söderut denna gång. Det kommer det också information om senare. Och så blir det förstås soppa igen i höst.

Vi önskar ett fint odlingsår och härliga besök i DBW:s Botaniska trädgård! Välkomna på vänföreningens evenemang!

Wiveka Schwartz och Carina Johansson

Bersån vid Isums.
Foto: Carina Johansson

FRÅN TRÄDGÅRDSSTYRELSEN

Trädgårdsstyrelsen ser tillbaks på 2022 som ånyo ett framgångsrikt år för trädgården, i den meningen att den är ett välbesökt mål och ypperligt välskött tack vare våra ytterst kompetenta och hårt arbetande medarbetare.

Ett par saker är värda att framhålla avseende det gångna året. För det första den ”kvinnobänk” som, tack vare vänföreningen, kom på plats i nordvästra hörnet vid brunnen som en present till Wiveka Schwarts på hennes 90-årsdag. Ett trevligt inslag som ligger rätt i tiden. För det andra har trädgården av Växthuset Linds fått donerat ett ståtligt olivträd som nu pryder sin plats i centrum av trädgården.

Även det årliga soppkoket, med nya kocken Maria Ahlsten, blev en succé med många besökare.

Under 2023 kommer gången runt lusthuset på tempelkullen att renoveras och stensättas. Ritningar finns också framtagna för utbyggnad och uppsättning av ett nytt plank kring förrådsgården. Bygglov skall sökas för detta ändamål.

Sven-Erik Lindström
Ordf trädgårdsstyrelsen

Tipspromenaden under Visbydagen 2022

Under tiden vid kokade och bjöd på grönsakssoppa under Visbydagen gick 29 personer en tipspromenad.

Frågorna hittar du på vår hemsida:
https://vannervisbybotan.se/referat_visbydagen_2022
Rätt svar:
X, 1, 2, 1, X, X, X, 2, 2, 1, 2.
På sista frågan, nr 12, var svaret ”Kvinnobänken”.

Den som vann ett årsmedlemskap i Vänföreningen var Eva Ekström, Visby.
Hon var den enda med 12 rätt.
Nio hade lyckats få 11 rätt och 6 hade 10 rätt.
Övriga hade 9, 8, 7 och 5 rätt.
Tack till alla som deltog!

Wiveka på ”sin” bänk i Botan

KVINNOBÄNKEN I BRÖDERNAS TRÄDGÅRD

Text: Wiveka Schwartz **Foto:** Carina Johansson

Den 21 augusti 2022 skulle jag bli 90 år och firas inom familjen.
Min dotter med barn och barnbarn planerade att komma från USA.
Snälla vänner frågade vad jag ville ha i födelsedagspresent. Vid min ålder har jag allt jag behöver, men de ville ändå att jag skulle önska mig något personligt.
Som ordförande i Botans vänförening och med Gotlands turismhistoria och folkbildning som flera andra intressen blev önskan lätt. Trädgården behöver fler viloplatser för tankar om natur och historiens gång och där man kan njuta av skönheten omkring sig. Varför inte en kvinnobänk?
Det har genomförts en rad arkeologiska undersökningar på platsen som visar att redan på 1100-talet bodde folk här och Sankt Olofs kyrka grundades.
Vid en av utgrävningarna fann arkeologerna en brunn för dricksvatten i Botans nordvästra hörn. Brunnen fick så småningom en rekonstruerad överbyggnad med tak.
Här, där medeltidens kvinnor hämtade vatten, tänkte jag mig att bänken skulle stå. Min önskan gick i uppfyllelse och på bänken finns en skylt med texten: ”Kvinnobänken. En plats att minnas alla tiders gotländska kvinnor”.

Vid mässan i Sankt Olof annandag påsk 1350 smittades stadens första offer för pesten, digerdöden, sades det. Det framgår av ett brev som rådet i Visby sände till rådet i Rostock. Det varnades för främlingar som tagit sig in i staden under falsk identitet. Enligt rykten var några präster som i maskopi med judar hade förgiftat ett tyg som användes vid nattvarden, handlinet.

Olivträd skänkt av Växthuset Linds AB

Antisemitismen var fruktansvärd och fick hemska följder. Konspirationsteorier, fake news och ryktesspridning fanns då som nu.
Människorna är sig lika fastän välfärden och tekniken gått framåt. Kvinnobänken är en lämplig plats att förkovra sig på genom att läsa en god bok, för att motverka sådana tendenser.

När vi planerar 2023 års sommarutflykt funderar vi på att besöka Havdhem och Sonja Åkessons park. Så ett tips är att läsa något av henne som en förberedelse, vare sig du sitter på bänken eller någon annanstans.

Wiveka Schwartz

DE BETYDELSEFULLA TRÄDEN

Text: Carina Johansson Foto: Ann-Britt Magnusson

Vi hör allt oftare om hur viktiga träd är. De fyller många funktioner som att rena luft, inte minst att ta upp och lagra koldioxid, de skyddar mot extrema temperaturer och översvämningar. Träd är boplats för fåglar och smådjur och deras blommor, nötter, kottar, bär och frukter är föda för många djur och viktiga för pollinatörer. De producerar också syre.
Allt det där gör träden i Botan, samtidigt som de skapar en trevlig, vacker och avstressande miljö tillsammans med allt annat som växer här.
Det ger hopp om framtiden, nu när många nya ord tränger sig på som beskriver vår samtid, som klimatförändringar, resiliens, dvs förmåga att hantera (olika) förändringar, liksom antropocen. Det sistnämnda används allt mer för att ange en tidsepok, den tid som människor anses ha påverkat jordens klimat och ekosystem. Den inleddes för drygt tvåhundra år sedan och det är ungefär femtio år innan Botan anlades.

När DBW:s Botaniska trädgård var nyanlagd påpekade Carl Georg Brunius, som hade ägnat en tid åt att göra uppteckningar av S:t Olofs ruin, att Botan skulle bli en trevlig plats när träden hunnit växa till sig. Det skrev han i sin bok Gotlands konsthistoria tryckt 1864. Då var trädgården inne på sitt tionde år. Går vi runt här idag kan vi se en del av träden som var nyplanterade när Brunius gav sitt omdöme.

Det gamla ***Stenkyrkeäppelträdet*** fanns till och med innan 1855, startåret för Botan. Platsen där det står, eller snarare ligger, hörde till familjen Bergmans trädgård på den tiden, innan tomten köptes in av DBW, tillsammans med ett antal andra tomter eller ”åkrar”. Nu är det många som förundras över äppelträdets otroliga livskraft. Stammen ser helt ihålig ut, och hela trädet har liksom tippat omkull, men grenarna som ligger mot marken har troligen utvecklat rötter så att trädet varje år grönskar och blommar. Det ger inte längre så mycket frukt, men det kan knappast begäras av ett gammalt träd i det skicket. Alldeles bakom har ett annat Stenkyrkeäpple planterats och det för ganska länge sedan när det såg ut att behöva ersätta det gamla. Trädgårdsmästarna räknade nog inte med att det skulle vara så seglivat och det nya börjar bli ganska stort. Det är ett gott äpple och känns igen på att det inte sällan blir ett extra äpple i miniformat vid skaftet. Äppelsorten som fått sitt namn genom att det funnits vid prästgården i Stenkyrka, går sedan en tid att köpa i handelsträdgårdar, om man vill ha ett eget träd.

Inte långt ifrån äppelträden och huvudingången mot Strandgatan står ståtliga ***plataner,*** som lätt känns igen på den speciella barken. Den ser fläckig ut genom att den byts ut och lossnar i flagor vartefter trädet växer. De är vanliga i städers parker och kan bli väldigt höga. Just dessa fyllde 90 år förra året.

Uppe vid tempelkullen står en ännu större ***platan.*** Den planterades under trädgårdens första år, alltså 1855.

Gamla träd kan bli farliga för besökare med nedfallna grenar och träd som inte mår bra är inte till så stor glädje i en botanisk trädgård. Vattenbristen den senaste tiden spelar in för vissa träds välmående. Det är svåra överväganden trädgårdsmästarna måste göra för att komma tillrätta med sådana problem och kanske ta bort hela träd. Trädgården är sedan 1995 ett byggnadsminne och det innefattar inte bara byggnaderna och utformningen utan även träden, vilket gör att om något behöver ändras ska en ansökan skickas in till Länsstyrelsen, som gör en bedömning och tar beslut. År 2021 ansöktes om att ta bort fem träd, bland annat en falsk korkek och 2022 gjordes en ny ansökan. Denna gång om en ädelcypress som var i dåligt skick. Det är något lokalpressen rapporterar om, vilket visar att träd är något som många är intresserade av och värnar om. Ibland kan det bli en livlig debatt om träd som är hotade eller plötsligt är borta. Jag kan inte dra mig till minnes att det hänt i just Botan, men trädgårdsmästarna har väl underbyggda argument för allt de gör.
För ett antal år sedan var det sex gamla ***idegranar*** i närheten av tempelkullen som började se glesa och risiga ut. De var mycket omtyckta av fåglar, det kvittrade alltid i och kring dem, men de verkade vara utom all räddning. Som tur var åkte den tidigare trädgårdsmästaren, Lasse Pettersson, på en resa till England, där fick han se exempel på idegranar som hade beskurits hårt och åter blivit fina. Hemkommen igen gjordes ett försök med fyra av dem, medan två togs bort helt. Resultatet blev lyckat men det har tagit sin tid. Besökare som inte kände till orsaken var undrande när träden var nybeskurna med avkapade ganska tjocka grenar och nästan helt utan barr. ”Vad har de gjort med träden?” hördes ibland. Frågan var verkligen befogad då det var en ovanlig och modig åtgärd.
Vissa av träden i Botan drar besökare mer

än andra och särskilt de som har ymnig blomning.
Det gör exempelvis den ***japanska magnolian*** intill den lilla bron, som för tankarna till Claude Monets trädgård i Giverny i Frankrike. Vissa har gjort det till en egen tradition att gå till Botan just när den här magnolian blommar och för lokala medier är det också viktigt att uppmärksamma den.

Ett annat träd som lockar är ***näsduksträdet,*** som finns i flera exemplar. Det är en speciell känsla att stå under ett sådant träd då alla ”näsdukarna” utvecklats från att ha varit små och gröna till att verkligen likna hängande vita näsdukar med en liten fluffig boll i varje. För att inte tala om när näsdukarna ramlat till marken. Det ser märkligt ut.

Kejsarträdet med sina blålila, trumpetformade, doftande blommor på bara grenar,

är ett annat träd som drar. Vissa år är det bara ett fåtal blommor, men för ett par år sedan ståtade kejsarträdet med ett flor av blommor. Det var magnifikt att se. När bladen kommer kan de bli väldigt stora och är fina i sig.
Andra favoriter för många är också ***tulpanträden, apskräcken,*** som fick kottar för första gången härom året, ***sekvoja och så mullbärsträden*** förstås.
Själv är jag mycket fascinerad av ***ginkgoträden.*** I Botan finns flera stycken. De kan bli mycket gamla och är riktiga överlevare.
De är hemlighetsfulla på något sätt med sin uråldriga historia.
När inspiratören Hannu Sarenström var inbjuden för att guida i Botan för ganska många år sedan liknade han magnolians blomning vid glass med strössel. Han uppmärksammade också oss i gruppen på träds texturer, uppmanade oss att titta noga och att känna på blad och bark, men även att verkligen dofta ordentligt på blommor – kupa händerna runt dem och dra in djupt. Den guidningen förändrade verkligen mitt förhållande till trädgårdar och kanske framför allt till träd.

Nya träd tillkommer ständigt i Botan.
Vi behöver inte oroa oss om något träd försvinner. Det ersätts, om inte alltid med ett likadant, så med något annat passande. Det senaste nytillskottet är en gåva, ett olivträd. Det blir spännande att se hur det utvecklas. Olivträd klarar kyla bättre än vad många tror och i och med klimatförändringarna får vi kanske vänja oss vid andra sorters träd än vi är vana vid.
Utvecklingen kan följas mycket noga i en botanisk trädgård. Det är en plats att lära sig mycket av, om hur vi bör förhålla oss till vår planet.

Låt träden visa vägen.

Carina Johansson

Bilder uppifrån:
Ginkgoträd
Tulpanträd
Mullbärsträd

SOMMARRESA TILL ISUMS GÅRD OCH ETELHEMS KRUKMAKERI 2022

En sommarresa är ett stående inslag i årsprogrammet för Botaniska trädgårdens vänförening och så även detta år.
Söndagen den 24 juli gav sig därför drygt dussin medlemmar av i egna bilar med sikte på Isums gård i Atlingbo.

Vi fann en vacker ockrafärgad gotlandsgård, så inbäddad i lummig grönska att den nästan är osynlig från vägen intill.
Där fick vi ett varmt mottagande av konstnärsparet Helena Andreeff Laurin och Staffan Laurin, som gav oss en snabb orientering om gårdens historia.
Ett gult hus finns markerad på en karta från 1700 och takmålningar i salen är från 1600-talet. Fynd i marken visar att platsen varit bebodd sedan stenåldern.
Under 1700- och första hälften av 1800-talet ägdes gården av gotlandsläkten Göransson och därefter fram till 1950 av köpmansfamiljen Wolter.
Det har bedrivits gästgiveri i huset under 1800-talet och 1876 till 1881 fanns här en av Sveriges första sex folkhögskolor.
Den flyttades därefter till Lövsta och blev lantbruksskola.
Som många andra gotlandsgårdar lämnades den obebodd på 1950-talet men en ung Staffan Laurin köpte den för lånade pengar och påbörjade reparation och renovering.
Gården och även trädgården är numera K-märkt och fortsatta renoveringar ute och inne har gjorts både privat och med statligt stöd.
2020 övertog nästa generation Laurin gården och erbjuder nu servering på beställning under sommaren.
Mer information finns på hemsidan www.isums.se

Efter en första rundvandring i trädgården, som fick utmärkelsen DBWs trädgårdspris år 2021, var det dags för vår medhavda kaffekorg och därefter besök i husets många rum.
Att renoveringarna varit omfattande, varsamma och mycket framgångsrika kunde vi alla konstatera. Ursprungliga material och färger har använts och rum, som ännu inte blivit färdigrenoverade, visade vilket stort arbete som har varit nödvändigt. Husets ytterfasader har behandlats med originalfärg och har nu sin ursprungliga guldockrakulör.

Efter ytterligare strövtåg i trädgården, bl a i den japanska delen med en damm, var det dags för oss att lämna Isums gård och bege oss till Ethelhems krukmakeri och en väl förberedd god lunch i den nyöppnade restaurangen. Med trevlig samvaro runt lunchbordet avslutade vi vår intressanta och sköna sommarutflykt och styrde kosan hemåt.

Åke Persson

Foto: Åke Persson

VAD BETYDER BOTANISKA TRÄDGÅRDEN FÖR OSS?

Text och foto: Karin Zander och Ann-Britt Magnusson

Ja, vad betyder Botan för besökaren?

Min egen känsla, då jag vandrar i trädgården är att den ger mig ro och harmoni, den läker och ger mig ett annat perspektiv på dagens frågor.

Jag ställde även frågan till ***Karin Zander,*** som ofta besöker trädgården och dessutom tar fina bilder, som ni ofta sett här i tidningen.
”Att vi på Gotland har vår botaniska trädgård i Visby, i folkmun kallad kort och gott Botan, är en gåva som är lätt att njuta av både vår, sommar och höst.

Våren med den första friska grönskan, gräset är så grönt så det nästan bländar ögonen. Tänk alla vackra lökväxter som tittar upp ur jorden. Det känns in i hjärtat av glädje, våren är här och snart den ljuva sommaren.

När sommaren är som vackrast blommar alla rosor i botaniska trädgården. Både förädlade och riktigt gamla sorter, svämmar över av blommor och knoppar. Det är en fröjd för ögat och även för näsan med alla olika dofter.
Många är det som sticker näsan in i en vacker utslagen ros, drar in doften och suckar av njutning.
Botan är även en skön tillflykt när solen är som starkast och man önskar skugga och lite svalka, ja då är det skönt att sätta sig på en av bänkarna under något av de stora, ja rent av gigantiska träden i trädgården.

Så kommer då hösten då allt sakta men säkert vissnar ner, för att återkomma till nästa år igen.
Då kan man i den friska höstluften vandra runt och njuta av Botans vackra färger på träd och buskar.”

MARIABLOMSTER

Jungfru Marias förekomst i floran genom tradition och symbolik

En Jungfru ren upprunnen är,
En ros över alla kvinnor.
Hon den vänaste i världen är,
Hon kallas himmelens kejsarinna.

Hennes hals så vit som hermelin,
Hennes kinder så rosigt röda.
För hon var sådan en Jungfru fin,
Skulle hon vår herre föda

(Ur gammal dansk Staffansvisa)

I samband med kristendomens spridning över världen användes gärna ett rikt bildspråk, för att lättare integrera den nya religionen i de tidigare religionerna. Man prioriterade ofta växter och blommor, som sedan tidigare använts för att helga religiösa ikoner.
De som tidigare hade helgats åt till exempel Venus eller vår skandinaviska Freja, anknöt man nu till Jungfru Maria. Ett stort antal växter förknippades med Maria och hennes roller som ren jungfru, ung brud, gudamor och himlens drottning.
Maria i kulturen och Maria som symbol var mycket utbredd under medeltiden. I så gott som varje medeltida kyrka stod en helgonbild av Maria.
I första hand var de medeltida trädgårdarna nyttoträdgårdar. Men de var också en plats för stillhet, vila och meditation. Örtagården ansågs vara den heligaste platsen efter kyrkorummet. Klostren planerade därför sina trädgårdar med en klostergård, tillägnad kontemplation och rekreation, och där väldoftande, vackra växter planterades i åminnelse av den heliga Jungfru Maria
Otaliga växter och blommor har tillägnats Jungfru Maria vilket ofta synliggörs i namnbeteckningarna.
Här beskrivs ett litet urval av dessa:

MADONNLILJA (Lilium candidum)

Liljan, och då särskilt Madonnaliljan är Jungfru Marias blomma framför andra, och symboliserar hennes renhet och oskuld. En liljekvist med tre blommor betecknar Marias jungfrulighet före, under, efter födelsen. Den kan också stå för treenigheten.
Liljan var kvinnomedicinens blomma och kallades barnmorskans andra hand. Man gjorde salva av den, som öppnade och mjukade upp förlossningsvägarna. Av ståndarknapparna gjordes en dryck som ansågs påskynda förlossningen.

ROS (Rosa)

Näst efter Liljan anses rosen som den främsta Mariablomman. Maria avbildas ofta i en rosenträdgård med en ros i handen. Enligt den heliga Birgitta symboliserar den vilda rosens fem kronblad jungfru Marias ärbarhet, barmhärtighet, mildhet, skönhet och gudomliga glädje.
Rosenkrans är ett annat namn för radband, som används för att räkna böner vid andaktsövningar, såväl av katoliker som muslimer och tibetanska munkar. Rosenkransen består av 55 pärlor uppdelade i grupper om tio små, avgränsade av fem stora. Vid var och en av de små beds ”Ave Maria” och vid de fem stora ”Paternoster” (Fader Vår)
Rosen var en del av livet redan för greker och romare. Praktiskt användes rosen till att tvätta sig med rosenvatten, strö rosenblad för den utsökta doftens skull såväl i sängar som på golv och bord. Rosenoljan användes som massageolja som blodkärlsstärkande och cirkulationsstimulering.
I maten ströddes rosenbladen på sallader och pajer och kanderades.
Som följd av romarnas stora rosenintresse förbjöd den första kyrkomakten odlandet av rosor, som en hednisk sedvänja. Men rosenseden var alltför hårt rotad för att kunna ryckas upp.

DAGGKÅPA (Alchemilla mollis)

Jungfru Marie kåpa, Vårfrus kåpa, Mariemantel, Marias förkläde, Mariekrage

Anspelningen på Marias kläder symboliserar att hon är en tillflykt för alla som söker hjälp under den utbredda kåpan. Enligt katolsk och ortodox tradition krönS Jungfru Maria till himladrottning med en krona och en mantel. Daggkåpan symboliserar också Marias jungfrulighet då den förökar sig utan befruktning.

Förr användes daggkåpan som sammandragande och sårläkande medel, särskilt för kvinnliga åkommor.
Man tvättade underlivet vid menstruationsbesvär, som sammandragande medel efter förlossning, och inte minst för att man trodde att det kunde återställa en förlorad oskuld!

GULLVIVA (Primula veris)

Jungfru Marie nyckelknippa, majnycklar, Jungfrusärkar, Mariablomster

Bilden av nycklar handlar om Maria, som tillsammans med sankte Per och Gud själv, kan låsa upp himlaporten.
Men med hjälp av nycklarna kunde hon hjälpa till med det mesta. Alla gårdens dörrar kunde låsas upp med dessa, en man på friarstråt kunde ta med sig gullvivor för att låsa upp sin älskades hjärta, nycklarna kunde också användas för att låsa upp förlossningsvägarna på en kvinna.
Inom medicinen har ett avkok av rötterna använts som slemlösande medel vid hosta och luftrörskatarr.

BRUDBRÖD (Filipendula Vulgaris)

Jungfru Marias bröd

Maria kopplas ihop med blomman som Kristi brud, en medeltida föreställning att Kristus var brudgummen och församlingen bruden. Men allra vanligast var att Maria kopplades ihop med blomman när det gällde bröd. Det var rötterna som liknade bröd och maldes till mjöl och användes bland annat till gröt.
Med sitt nära släktskap till Älgörten kan man anta, att Jungfru Marias bröd har samma svettdrivande och smärtstillande egenskaper som denna.

Källor:
Eva Burman(text), Henry Eriksson (Foto) Mariablomster Rabén & Sjögren 1989

Stockholms medeltidsmuseum: Den medeltida örtagården 1996

Sven Wingårdh: Blomsterspråk: svenska blommor: fakta, folktro och folkliga namn. SR förlag 1997

Foto gulmåra: Göran Schmidt **Foto övriga:** Ann-Britt Magnusson

FÖRGÄTMIGEJ (Myosotis)

Jungfruns ögon, Jungfru Marias ögon Förgätmigej

Förgätmigej (Myosotis) är det vanliga namnet på blomman i många länder. Namnet härrör från legenden:
På den tredje skapelsedagen gav vår Herre liv åt alla träd, alla buskar och alla örter. När han namngivit dem alla – alla utom en liten blå blomma, viskade denne blygt ”Non ti scordar di me” (Förgätmigej). Vår herre hörde den lilla blå blommans viskning och svarade ”Så må din blyga bön bli ditt namn”.

De små blommorna är blå, blå som himlen, blå som havet. Och även om vi kan anta att Marias ögon var bruna är blå hennes färg. Hon ikläds ofta blå klädnad på målningar, precis som alla högättade personer, för att understryka vilken förnäm person hon är.
I folkmedicinen tillskrevs förgätmigej verkan vid ögoninflammationer, sannolikt på grund av dess blåa färg.

GULMÅRA (Galium Verum)

Jungfru Marie Sänghalm, Jungfru Marie sänggräs, Jungfru Marie vaggegräs.

Enligt legenden vilade Jungfru Maria på gulmåra i stallet, och när Jesusbarnet skulle läggas i krubban fanns ingen halm kvar då djuren ätit upp det.
Istället bäddades det med gulmåra även i krubban.
Vid förlossningar har gulmåra använts som mjukt och gynnsamt underlag för den blivande modern att vila på, och för den nyfödde att landa mjukt i. Kanske hjälpte också det väldoftande innehållet av kumarin, som anses ha en lugnande effekt.
Gulmåran har även använts som sammandragande och sårläkande, som rengöringsmedel, mot ormbett, som blodstillande och vid ögonsmärtor.

Maria Ahlsten

SOPPKOKNING I BOTAN

Text och foto: Åke Persson

Mer än 500 portioner soppa serverade i Botan även i år!

Visbydagen lördagen den 1 oktober 2022 gynnades av fint väder och ett tiotal tjänstvilliga kunde i arla morgonstunden börja hacka de 55 kg grönsakerna från bl a Skags och Stora Tollbys gårdar.

Maria Ahlsten hade övertagit kockansvaret från Helmut Königslehner, som inte kunde vara med i år, och snart puttrade det soppa i de två järngrytorna.
De första muggarna kunde serveras kl 11 som planerat. Köerna med hungriga Botanbesökare blev stundtals långa och vi fick jobba hårt för att förse alla med den varma och välsmakande soppan med tillhörande bröd.
Nya grytor fick fyllas på efter hand och när klockan var 14 och den sista muggen hade delats ut kunde vi summera att fem grytor hade kokats och c:a 520 portioner serverats!
Omdömet från gästerna var även detta år att det var den godaste soppa de smakat.
Stort tack till Maria!

Förutom att förse sig med soppa kunde besökarna roa sig med lotteri och naturfrågestig och även lämna frivilliga bidrag.

På söndagen regnade det!
Åke Persson

Råvaror till soppkoket i Botan 1/10 2022.

Purjolök	4 st
Morot	10 kg
Mangold	2 knippor
Persiljerot	5 kg
Rotselleri	5 kg
Bladselleri	2 knippor
Kålrot	5 kg
Persilja	5 knippor
Jordärtskocka	3 kg
Fänkål	6 st
Vitkål	4 huvuden
Gul lök	10 lökar
Palsternacka	5 kg
Potatis	5 kg
Squash	5 kg
Linser	1 kg

Totalt ca 55 kg !

Du kallas härmed till

ÅRSMÖTE

i DBW:s Botaniska Trädgårds Vänförening

Måndagen den 13 mars 2023 kl 18.30
Träffpunkt Gråbo, Gråbotorg 15
Program
Årsmöte
Paus
19.00 Föredrag av Maria Ahlsten
”Om apotekaren och blomsterkännaren
Stig Ekström”

Alla årsmöteshandlingar läggs upp på vår hemsida
https://vannervisbybotan.se/

Dagordning

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet
3. Val av 2 protokolljusterare och tillika rösträknare
4. Fastställande av röstlängd
5. Årsmötets behöriga utlysande
6. Fastställande av föredragningslista
7. Verksamhetsberättelse
8. Ekonomi
   a. Redovisning av föreningens ekonomi
   b. Revisionsberättelse
   c. Ansvarsfrihet
9. Verksamhetsplan och budget för 2023
10. Fastställande av medlemsavgift för 2024
11. Val av styrelse
13. Val av 1 revisor på 1 år och 1 revisorssuppleant på 1 år
14. Val av valberedningen
15. Övriga frågor
16. Mötets avslutande

ETT LÄRORIKT TIPS

En del av er minns kanske att vi hade besök av trädgårdsmästaren och etnologen Helena Kåks från Dalarna för några år sedan. Hon berättade då om barockträdgården i utkanten av Falun, vid Staberg, som är en del av världsarvet Falun, där hon då arbetade.
Nu är hon knuten till Hantverkslaboratoriet i Mariestad, som hör till Göteborgs universitet. Där bedrivs hantverksutbildningar bland annat på tema trädgård.
Helena Kåks berättade nyligen att de producerat ett antal Youtubefilmer som vem som helst kan ta del av. En del av dem handlar om fruktträd. En serie med sju avsnitt handlar också om ängen på Gotland. Dessa filmer kan varmt rekommenderas att botanisera bland.

Här hittar ni filmerna om fruktträd i kulturmiljö och ängen:
Sök på Hantverkslaboratoriet ”Fruktträd i kulturmiljö” och ”Gotländsk ängshävd” på youtube.com

EN PUNKT PÅ VÄNFÖRENINGENS VÅRPROGRAM

Lite längre fram i vår, när det är behagligt att vandra en sväng i Botan och samtidigt lyssna på en kunnig föreläsare, välkomnar vi er till en sådan programpunkt.
Historikern Per Stobaeus har tackat ja till att komma hit och berätta om bibliska växter, såsom Mariablomster. Det är blommor som förknippas med Jungfru Maria.

Per Stobaeus har kopplingar till ön och kan mycket om gotländsk historia och botanikhistoria. Nu arbetar han vid universitetsbiblioteket i Lund. Vi återkommer med datum.

